

ADVIES

Aan : Herman Heideveld en Jan Lammers / gemeente Berkelland
Behandeld door : Roy Oostendorp / adviseur ruimtelijk erfgoed
Datum : 26 juni 2014
Ons kenmerk : S2013-000371 (aanvulling)
Onderwerp : Beleef de Berkel III, Bestemmingsplan Eibergen, Grotestraat 30 en Openluchttheater 2014, advies cultuurhistorie (excl. Archeologie)

Adviesvraag

De gemeente Berkelland wil vorm geven aan het vervolg van "Beleef de Berkel" en "Eibergen in Verband" door middel van Beleef de Berkel III. Dit advies is ten behoeve van het nieuwe bestemmingsplan "Grotestraat 30 en Openluchttheater 2014" en vloeit voort op de integrale advisering van november 2013.

Aanleiding

In het kader van "Beleef de Berkel III" worden in Borculo en Eibergen diverse maatregelen genomen en voorzieningen getroffen. Niet al die plannen zijn in overeenstemming met het geldende bestemmingsplan. In het voorliggende plan gaat het om de maatregelen in Eibergen. Daar is een herziening van het bestemmingsplan nodig voor de nieuwe invulling op de plaats van het te slopen gemeentehuis en het behoud van de oude villa, het wijzigen van de verkeerssituatie en aanpassingen in de parkeervoorzieningen onder andere ten behoeve van het openluchttheater (OLT).

Cultuurhistorie

Beoordelingskader

Bij ruimtelijke ontwikkelingen is het inmiddels verplicht, naast de archeologische waarden ook de cultuurhistorische waarden in beeld te brengen. De gemeente moet laten zien wat met deze waarden wordt gedaan. Deze waarden kunnen ook gebruikt worden voor het verantwoord inpassen van cultuurhistorie in de ruimtelijke ontwikkeling. Het biedt daarmee een hulpmiddel om ruimtelijke ordening en cultuurhistorie op elkaar af te stemmen.

Overwegingen

De herziening van het bestemmingsplan voor dit gebied moet ook ten aanzien van de cultuurhistorische aspecten worden bekeken. Er is sprake van een nieuwe economisch-toeristische impuls (koppelen van verblijfsgebieden Brink en De Maat) en het verbeteren en versterken van de sociaal-cultureel/maatschappelijke functie van het theater (toekomstplannen OLT). Daarbij moet gekeken worden welke waarden zich in dit gebied bevinden, welke bijdrage ze nu leveren en of deze waardevol is of meer waardevol kan worden.

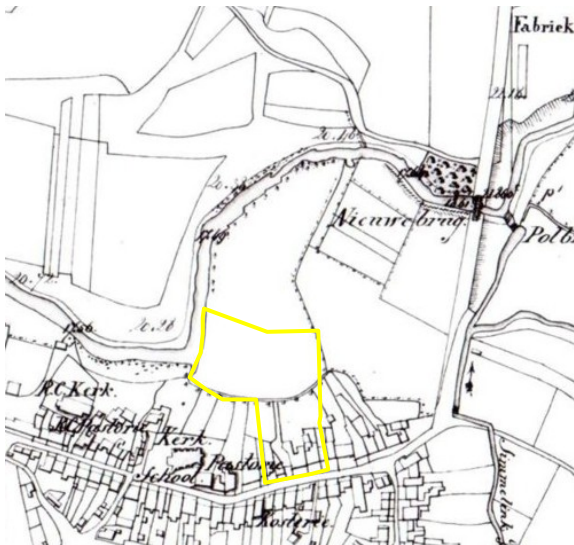
Korte geschiedenis

Het gebied behoort tot oorspronkelijke historische kern van Eibergen, ten noorden van de Grotestraat en ten zuiden van de oude Berkeltak, waar ook de Ramsbeek samenkomt.

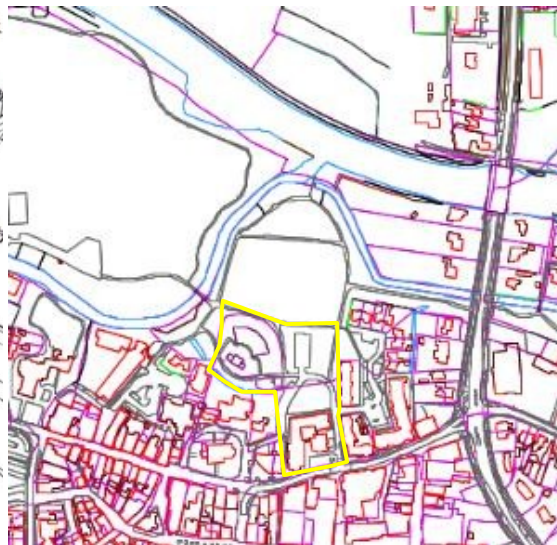
De oude hoofdstructuur van Eibergen bestaat uit de straten Borculoseweg, Beltrumseweg, Haaksbergseweg en Groenloseweg die samenkomen in de Grotestraat, Kerkstraat en Hagen. Centraal aan de Grotestraat bevindt zich de laat-middeleeuwse Oude Mattheüskerk. Van oorsprong had de bebouwing in de kern van de voornamelijk een agrarisch karakter.

In de loop van de 19de eeuw veranderde het karakter van Eibergen. De voornamelijke agrarische nederzetting veranderde Eibergen tussen 1840 en 1950 in een gemengd agrarisch-industrieel dorp. Eibergen behoorde samen met Neede en Winterswijk tot de jongere textielcentra in de Achterhoek. Naast textiel, werd de industrie aangevuld met baksteenfabricage, blekerijen, lijnziederij, een pickerfabriek, sigarenfabricage, perkamentfabricage, zuivelfabrieken, een meelfabriek en lederindustrie. Als gevolg van deze ontwikkelingen in de 19de eeuw deed zich binnen de bestaande

hoofdstructuur een verdichting voor, waarbij tevens een functieverhuizing zichtbaar werd: steeds meer boerderijen verdwenen en burgerwoonhuizen en winkelwoonhuizen werden in de oude structuur gebouwd. Aan het westelijke gedeelte van de Grotestraat werd door enkele fabrikanten een aantal bijzondere villa's gebouwd. Ook de uitvalswegen naar Borculo, Beltrum, Hupsel en Groenlo zijn verdicht met lintbebouwing.

Figuur 1: situatie in 1850 (plangebied geel)

Figuur 1a: situatie 2014

Beschrijving huidige situatie

Het huidige gebied wordt aan de zuidkant begrensd door de Grotestraat, aan de westkant door de Berkeltak, de Hervormde kerk en de Huve, aan de noordzijde door park De Oude Maat en aan de oostzijde door het wijkje 'De Maat'.

In het plangebied bevindt zich één rijksmonument, namelijk het voormalige gemeentehuis aan de Grotestraat 30. Door de bouw van een moderne uitbreiding van het gemeentehuis in 1988 is de ruimtelijke beleving van de 'achtertuin' van de villa, het park De Oude Maat, niet goed vanuit het centrum beleefbaar.

In dit park bevindt zich een openluchttheatercomplex uit 1952/1954 met een hoofdgebouw (koepel met aan weerszijden kleed- en opslagruimten, een tribune, een kassagebouw en een toiletgebouw.

Het park kent verder een padenstructuur en een parkeervoorziening voor het gemeentekantoor. Door middel van brugverbindingen over de oude Berkeltak kan de zogenaamde 'Nieuwe Maat' worden bereikt. Een grootschaliger parkgebied dat na de kanalisatie van de Berkel is aangelegd.

Waardering

Stedenbouwkundige waarde

De ligging van het gebied, op de overgang van de hoger gelegen Grotestraat en het beekdal van de Berkel is van grote historisch-geografische waarde. Het dorp Eibergen is aan dit deel van de Berkel ontstaan als lintdorp, waarbij de Grotestraat als hoofdstraat fungeerde. In dit historische lint is in 1904 een 'gat' ontstaan, waar een, naar de mode van die tijd, door de toenmalige burgemeester G.H. Smits een moderne villa met bijbehorende tuin is ontworpen en gebouwd. De villa is gesitueerd op enige afstand, aan de noordzijde van de Grotestraat. De achterliggende gronden behoorden tot het eigendom. Door een legaat zijn villa en gronden in handen gekomen van de gemeente. Het park kreeg een openbaar karakter, waarin na de Tweede Wereldoorlog een openluchttheater is gerealiseerd.

Architectuurhistorische waarde

De vrijstaande villa, gebouwd in opdracht van burgemeester Smits in 1904 is van architectuurhistorische waarde als goed voorbeeld van een villa in art nouveau stijl met een kenmerkende asymmetrie in de gevels, variërende bouwvolumes en een zeer bijzonder interieur. De decoratieve elementen als het gebruik van verschillende kleuren verblendsteen, bewerkte hardsteen, glas-in-lood en plafondschilderingen zijn van hoge esthetische kwaliteit.

Het openluchttheater, gebouwd in de periode 1952/1954, is van architectuurhistorische waarde als goed voorbeeld van een uiting van cultuur-maatschappelijke ontwikkeling van Eibergen in de vorm van een muziekkoepeel met daar tegenover een tribune en functionele bijgebouwen zoals een kassa- en een toiletgebouw. Het pand wordt gekenmerkt door een traditionalistische architectuur met Delftse School kenmerken uit de Wederopbouwperiode.

Cultuurhistorische waarde

De villa is van cultuurhistorische waarde als voorbeeld van een gemeentehuis in art nouveau, in eerste instantie gebruikt als burgemeesterswoning, later als gemeentehuis. Het openluchttheatercomplex uit de periode 1952/1954 is geheel behouden en de laatste jaren weer volop als theater in gebruik. Het is een voorbeeld van de ontwikkeling in de naoorlogse periode van het culturele leven in Eibergen en omgeving.

Conclusie

De voorgenomen ontwikkeling vindt plaats in een gebied met hoge cultuurhistorische waarden. Er bevinden zich in het gebied een rijksmonument (Grotestraat 30) en een grotendeels gaaf openluchttheatercomplex uit de Wederopbouwperiode (1952). Nadere waardering en bescherming van dit openluchttheater is aan te bevelen.

Villa.

Het verwijderen van de moderne uitbreiding van het gemeentehuis uit 1988 is een positieve ontwikkeling voor de ruimtelijke kwaliteit van het gebied. Een nieuwe uitbreiding aan het rijksmonument is goed mogelijk, waarbij het ontwerp afhankelijk is van de nieuwe functie. Door de monumentenstatus van de villa, zal een ruimtelijke kwaliteitstoets voor deze uitbreiding vanzelfsprekend zijn. Aandachtspunten voor herinrichting van de 'tuin':

- het aanwezige hoogteverschil tussen villa en park met openluchttheater, ontstaan door de ligging aan de oude tak en stroomgebied van de Berkel;
- terugbrengen symmetrie in tuinaanleg, aan weerszijden een van de villa evenveel ruimte in de vorm van een formele tuin.
- herstellen van de erfafscheiding aan de Grotestraat, met nieuwe identieke 'toegangen' aan weerszijden, waardoor bezoekers letterlijk de tuin bezoeken en betreden. Bezoekers en bewoners van 'De Maat' moeten het gevoel hebben in de tuin van de burgemeester te verblijven.

Openluchttheater.

Het uitbreiden van de activiteiten in het theater zijn een goede ontwikkeling voor behoud van dit monument. Uitbreiding van de bestaande functionele bouwwerken is nodig om aan de huidige maatstaven te voldoen. Geadviseerd worden de uitbreidingen vorm te geven in de stijl van de aanwezige sobere en functionele architectuur (gevels in rode baksteen, lessenaarsdaken, houten overstekken), zonder de bestaande schaal en maat geweld aan te doen. Ook kan gekozen worden voor een afwijkende vormgeving en materialisatie, bijvoorbeeld als kunstuiting, aansluitend op de functie als 'podium'.

Bijlagen

Villa

Openluchttheater

